

OZLJEDA PTICA GRABLJIVICA – PODACI ZA 2005. GODINU

INJURIES OF PREDATOR BIRDS – DATA FOR 2005

Viktor ŠEGRT*, Emilio MENĐUŠIĆ**, Goran HORVATOVIĆ**,
Marijan GRUBEŠIĆ*, Krešimir KRAPINEC*

SAŽETAK: Ptice grabljivice su kroz stoljeća bile izravan čovjekov konkurent unutar hranidbenog lanca i ekosustava. Ovaj je razlog između ostalog postao i uzrokom njihovog čestog progona. Konačni uzrok tome u mnogo slučajeva je i ozljeđivanje tih istih ptica, te potreba za njihovim zbrinjavanjem, liječenjem i vraćanjem u prirodu. Isto tako, javila se potreba za analizu i utvrđivanjem čimbenika koji najviše utječu na njihovo ozljeđivanje unutar Republike Hrvatske. Korišteni podaci dobiveni su iz Službe spašavanja grabljivica, Sokolarski centar, Šibenik za 2005. godinu.

Ključne riječi: ptice grabljivice, ozljede, sokolarske tehnike, rehabilitacija.

UVOD – Introduction

Ptice grabljivice kao vrlo bitan i neizostavan dio hranidbenog lanca danas spadaju u jedan od najugroženijih segmenata životinjskih vrsta širom svijeta. Kao vrh hranidbene piramide, bilo kao dio kopnenog ili vodenog ekosustava, njihova prisutnost ukazuje nam na kvalitetu okoliša. One su pokazatelji opterećenja okoliša biocidima ili teškim metalima, i gotovo uvijek reagiraju negativno na intenzivno iskorištavanje okoline, uništavanje biotopa, intenzivne melioracije i ostale negativne zahvate koji uzrokuju promjene u staništu. (Stubbe, Ch., Stubbe, M., Ahrens, Goretzki, 1995).

Širom svijeta postoje centri za zbrinjavanje ptica grabljivica, u koje dolaze ozljeđene, iznemogle ili ptice grabljivice koje su zaplijenjene pri pokušaju krijumčarenja.

U Republici Hrvatskoj od 2000. godine u sklopu udruge Sokolarski centar u Šibeniku, osnovana je i Služba za spašavanje ptice grabljivica – Birds of Prey Rescue Team. U okviru šestogodišnjeg rada Službe zbrinuto je preko 450 ptica grabljivica i sova koje su iz Centra vraćene sa 70 % uspjeha od ukupnog broja zaprimljenih ptica od 2000–2006.

Služba za spašavanje ptica grabljivica ima u gotovo svim hrvatskim županijama volontere-sokolare koji predstavljaju vrlo važnu kariku u zbrinjavanju ranjenih i unesrećenih ptica grabljivica.

Tretman ozljeđenih ptica, te podaci o povijesti ozljeda definirane su i uz pomoć dr. vet. med. Gorana Horvatovića koji je specijalizirao rad na pticama grabljivicama.

MATERIJALI I METODE – Material and methods

Na temelju podataka koji su dobiveni iz Službe za spašavanje ptica grabljivica, napravljena je analiza broja zaprimljenih ptica grabljivica, uzroci ozljeda, vr-

ste ozljeda te vrste grabljivica koje su najčešće dopremljene tijekom 2005. godine. Ovdje navedene vrste grabljivica inače spadaju u strogo zaštićene vrste Republike Hrvatske i nalaze se na popisu **Pravilnika o proglašavanju divljih svojti zaštićenim i strogo zaštićenim (NN 70/05)**.

Na temelju zaprimljenih vrsta najveći broj jedinki su škanjci mišari (*Buteo buteo* L.), što je i razumljivo s obzirom na njihovo brojno stanje u Republici Hrvat-

* Viktor Šegrt, dipl. ing., Izv. prof. dr. sc. Marijan Grubešić, doc. dr. sc. Krešimir Krapinec, Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za zaštitu šuma i lovstvo, Svetošimunska 25, 10002 Zagreb

** Emilio Menđušić, dr. vet. med., Goran Horvatović, Udruga Sokolarski centar, Služba spašavanja grabljivica, 22000 Šibenik

Tablica 1. Zaprmljene vrste ptice grabljivica u 2005. godini.
Table 1 Wounded birds of prey accepted from Birds of Prey Rescue Team in year 2005.

Vrste ptica grabljivica:	Broj ozlijeđenih ptica:
škanjac mišar (<i>Buteo buteo</i> L.)	16
ušara (<i>Bubo bubo</i> L.)	9
kobac (<i>Accipiter nisus</i> L.)	7
vjetruša (<i>Falco tininculus</i> L.)	6
jastreb kokošar (<i>Accipiter gentilis</i> L.)	5
eja livadarka (<i>Circus pygargus</i> L.)	2
orao zmijar (<i>Circaetus gallicus</i> L.)	1
orao štekavac (<i>Haliaeetus albicilla</i> L.)	1
eleonorin sokol (<i>Falco eleonore</i> L.)	1
sivi sokol (<i>Falco peregrinus</i> Tunst.)	1
mala ušara (<i>Asio otus</i> L.)	3
sova jatrebaca (<i>Strix uralensis</i> L.)	1
Ukupno – Total:	53

skoj 8000–9000 (Ornitološki zavod, HAZU, 2005.), a to je ujedno i najčešće vidana ptica grabljivica na našim prostorima (Šegrt, 2004). Sove ušare bez obzira na manju brojnost populacije imaju dosta velik broj stradanja i to posebice na prometnicama, zajedno s malom ušarom (*Asio otus* L.) i sovom jatrebačom (*Strix uralensis* L.). Kopci (*Accipiter nisus* L.) su najčešće pronalazeni u naseljima i to nastradali od sudaranja sa staklenim površinama, užadi za sušenje rublja, ogradama i sličnim ljudskim preprekama. Vjetruše (*Falco tininculus* L.) i eja livadarka (*Circus pygargus* L.) su kao glavni razlog stradanja imale nedostatak hrane. Jastrebovi kokošari (*Accipiter gentilis* L.) su u većini slučajeva dovezeni sa prostrijelnim ranama, kao ptići ispaljeni iz gnijezda ili nastradali udaranjem u prozore, žice i slično.

Grafikon 1. Uzroci ozljeda s obzirom na način stradanja ptica grabljivica.

Graph 1 Causes of wounds at accepted birds of prey.

Zanimljivo je da ipak i same prirodne prepreke mogu biti uzrokom stradanja, te je dovezeni orao zmijar (*Circaetus gallicus* L.) stradao od rane zadobivene tijekom lova dok je iz obrušavanja ozlijedio želudac udarcem na suhu granu. Stradanje orla štekavca (*Haliaeetus albicilla* L.) nastalo je od ustreljivanja. Eleonorin sokol (*Falco eleonore* L.) i sivi sokol (*Falco peregrinus* Tunst.) dopremljeni su u bolnicu s ozljedama nastalim tijekom boravka kod ljudi koji su ih pronašli iznemogle te im na nestručan način pokušali pružiti utočište i hranu.

Tablica 2. Prikaz ozljeda ptica grabljivica s obzirom na najčešće uzroke ozljeda

Table 2 List of the most common wounds suffered by birds of prey and how they occur (from graph 1.)

Broj ozljeda Wound numb.	Vrste prepreka Obstacle types	Postoci ozljeda (%) Percent of wounds
1.	ljudske prepreke <i>human builds</i>	19
2.	neadekvatan smještaj <i>inadequate non falconry housing of wounded birds of prey from falconry uninformed human helpers</i>	17
3.	pothranjenost <i>malnutrition in the nature</i>	13
4.	pad iz gnijezda <i>fall from the nest</i>	13
5.	prometnice <i>on highways</i>	13
6.	vatreno oružje <i>from guns</i>	13
7.	nepoznati uzroci <i>unknown reasons</i>	4
8.	prirodne prepreke <i>natural barriers</i>	4
9.	zamke <i>from traps</i>	2
10.	pogrešna ishrana <i>wrong diet from uninformed human helpers</i>	2

Antropogeni uzroci u koje se ubrajaju ljudske prepreke, neadekvatan smještaj, prometnice, vatreno oružje, zamke i pogrešna ishrana, bili su razlog ozljeđivanja ptica grabljivica u 66 % slučajeva. Ovdje je važno napomenuti da je neadekvatan smještaj uzrokovao ozljede kod ptica grabljivica u slučaju kada su one zbrinute od ljudi koji ne vladaju sokolarskim tehnikama, te su ih isti nenamjerno smjestili na neprikladan način za

ptice grabljivice. Upravo zbog toga su i International Wildlife Rehabilitation Council (IWRC) i National Wildlife Rehabilitators Association (NWRA) propisali obvezne sokolarske tehnike kod smještaja i oporavka ozlijeđenih ptica grabljivica u Minimum Standards for Wildlife Rehabilitation (Erica A. Miller, 2000) prije ponovnog ispuštanja ptica u prirodu. Isto tako pojedine ptice iz te skupine ozlijeđenih ptica su još naknadno bile i iznemogle zbog pogrešne ishrane, koja im je također nenamjerno i iz neznanja bila ponuđena.

Prirodni uzroci, kao što je pothranjenost zbog nedovoljne količine lovine ili nemogućnosti lova zbog neke druge ozljede, pad iz gnijezda, prirodne prepreke u obliku grana ili izbočina kamena, bili su uzroci ozljeda u 30 % slučajeva. Preostalih 4 % ozljeda bili su nepoznate prirode jer je bilo teško dokučiti uzroke na temelju vanjskih ili unutarnjih ozljeda.

Slika 1. Impliciranje fiziološke otopine u nastrijeljenog jastreba kokošara (*Accipiter gentilis* L.)

Figure 1 Per oral application of physiological solution in gun shoot goshawk (*Accipiter gentilis* L.)

REZULTATI – Results

Na temelju provedenih analiza vezanih za najčešće uzroke ozlijeđivanja ptica grabljivica u 2005. godini, u tablici 3. uočava se da je utjecaj čovjeka, antropogeni utjecaj, na prvom mjestu uzroka ozljeda. Takvi podaci ponovno potvrđuju da je utjecaj čovjeka u ekosustavu vrlo velik, te da ga treba na što je moguće bolji način reducirati isključivo u smislu aktivnosti koje mogu dovesti do ugrožavanja ostalih vrsta.

Prirodni uzroci koji su na drugom mjestu po postotku uzroka ozljeda dokazuju da predatori u lovu za plijenom mogu biti ozlijeđeni i na taj način sami sebe selekcionirati ako nemaju prirodnog neprijatelja. Nepoznati uzorci koji se nalaze na trećem mjestu uzroka ozljeda uglavnom su kombinacija antropogenih i prirodnih uzroka te im je vrlo teško odrediti točnu povijest.

Tablica 3. Raspodjela ozljeda s obzirom na utjecaj čovjeka, prirode ili nepoznatih uzroka:

Table 3 List of wounds regarding humans, natures or unknown reasons:

Uzroci ozljeda <i>Wound causes</i>	Postotak ozljeda <i>Percent of wounds</i>
Antropogeni – <i>Human causes</i>	66 %
Prirodni – <i>Natural causes</i>	30 %
Nepoznati – <i>Unknown</i>	4 %

Važno je napomenuti da su sve ove ptice udomljene i zbrinute pomoću sokolarskih tehnika koje su se u ovom smislu zaštite ptica grabljivica pokazale najučinkovitije i najbolje.

Nakon zbrinjavanja ozlijeđenih ptica moralo se eutanazirati 8 % ptica jer su zadobile ozlijede koje nisu mogle biti zaliječene, niti su te ptice mogle biti vraćene

Grafikon 2. Prikaz postotka oporavke ptica nakon zbrinjavanja i liječenja

Graph.2 Percents of rehabilitated birds of prey after hospitalization

u prirodu. 41 % ptica uginulo je odmah nakon dolaska ili je podleglo ozljedama tijekom kirurškog zahvata. 15 % posto ptica je još uvijek na oporavku, te se njihov broj smanjuje kako postaju spremne za odlazak u prirodu. U ovom slučaju se kod rehabilitacije za dovodnje u kondiciju i lov također koriste sokolarske tehnike, te se svaka ptica posebno provjeri da li je sposobna za lov prije ispuštanja (Cunnigham, 1997). 36 % ptica je uspješno zaliječeno, rehabilitirano, markirano i vraćeno u prirodu, te se kroz još određeno razdoblje prate na mjestu ispuštanja.

LITERATURA – References

- Cunningham, M.: The down side of raptor rehabilitation, Article in: The Falconers & Raptor Conservation Magazine; anno 1997; no. 30; p. 27.
- National Wildlife Rehabilitators Association and International Wildlife Rehabilitation Council, 2000.: Minimum Standards for Wildlife Rehabilitation, Third Edition, 2000 Edited by Erica A. Miller, DVM, International Wildlife Rehabilitation Council, National Wildlife Rehabilitators Association, p.p. 76.
- Ornitološki zavod, HAZU, 2006.: Brojno stanje ptica grabljivica u 2006., dio dokumenta iz prebrojavanja.
- Stubbe, Ch., M. Ahrens, M. Stubbe, J. Goretzki, 1995.: Lebendfang von Wildtieren, Fangtechnik-Methoden-Erfahrungen, Lebendfang von Greifvögeln, p.p. 150.–165., Deutscher Landwirtschaftsverlag Berlin, 1995, 208 p.p.
- Šegrt, V., 2006.: Osnove sokolarenja, Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, ISBN 953-6829-48-7, priručnik, p.p. 103.
- Udruga Sokolarski centar, 2005.: Statistika Službe spašavanja grabljivica za 2005. godinu

SUMMARY: Birds of prey were men direct concurrent in food chain and ecosystem during the centuries. That was also one of the main reasons in their prosecution. Final cause of this behavior was need for birds of prey to be properly homed, healed and again released in the wild. It was also very important to analyze major factors which are the commonest in their wounding in range of Republic Croatia. Used data's were received from Birds of Prey Rescue Team, Falconry Center Šibenik in 2005.

Key words: birds of prey, wounds, falconry techniques, rehabilitation.